MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI RAHBARLARINING PEDAGOG XODIMLAR O‘RTASIDA SOG‘LOM RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Ortiqova Feruza Nabijon qizi
+998932547796
https://doi.org/10.5281/zenodo.23001702

Annotatsiya:mazkur tezisda maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarlarining pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Pedagogik jamoada sog‘lom raqobat muhitini yaratishning ta’lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish, pedagoglarning kasbiy faolligi, tashabbuskorligi va ijodiy yondashuvini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, rahbarning boshqaruv faoliyatida adolatli baholash, pedagoglarni rag‘batlantirish, hamkorlikni qo‘llab-quvvatlash, kasbiy rivojlanish uchun teng imkoniyatlar yaratish kabi omillarning o‘rni ochib berilgan. Maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarlarida sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishga yo‘naltirilgan boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari asoslangan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, ta’lim tashkiloti rahbari, pedagog xodimlar, sog‘lom raqobat, raqobat muhiti, boshqaruv kompetensiyasi, rahbarlik faoliyati, pedagogik jamoa, kasbiy rivojlanish, rag‘batlantirish, hamkorlik, boshqaruv.

РАЗВИТИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЗДОРОВОЙ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ СРЕДИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ

Аннотация:В тезисе освещаются вопросы развития компетентности руководителей дошкольных образовательных организаций в формировании здоровой конкурентной среды среди педагогических работников. Раскрывается значение создания здоровой конкурентной среды в педагогическом коллективе для повышения эффективности образовательного и воспитательного процесса, развития профессиональной активности, инициативности и творческого подхода педагогов. Также рассматривается роль таких факторов, как объективное оценивание, стимулирование педагогических работников, поддержка сотрудничества и создание равных возможностей для профессионального развития в управленческой деятельности руководителя. Обосновываются педагогические возможности развития управленческих компетенций руководителей дошкольных образовательных организаций, направленных на формирование здоровой конкурентной среды в педагогическом коллективе.

Ключевые слова: дошкольное образование, руководитель образовательной организации, педагогические работники, здоровая конкуренция, конкурентная среда, управленческая компетентность, управленческая деятельность, педагогический коллектив, профессиональное развитие, стимулирование, сотрудничество, управление.

DEVELOPING THE COMPETENCE OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION LEADERS IN CREATING A HEALTHY COMPETITIVE ENVIRONMENT AMONG PEDAGOGICAL STAFF

Abstract: This thesis addresses the issues of developing the competence of leaders of preschool educational organizations in creating a healthy competitive environment among pedagogical staff. The importance of establishing a healthy competitive environment within the pedagogical team is analyzed in terms of improving the effectiveness of the educational process and developing teachers' professional activity, initiative, and creative approach. The study also highlights the role of such factors as fair assessment, motivation of pedagogical staff, support for cooperation, and the creation of equal opportunities for professional development in the managerial activities of preschool educational organization leaders. The pedagogical potential of developing managerial competencies of preschool educational organization leaders aimed at establishing a healthy competitive environment within the pedagogical team is substantiated.

Keywords: preschool education, leader of a preschool educational organization, pedagogical staff, healthy competition, competitive environment, managerial competence, managerial activity, pedagogical team, professional development, motivation, cooperation, management.

KIRISH

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, ta'lim-tarbiya sifatini oshirish hamda pedagog xodimlarning kasbiy salohiyatidan samarali foydalanish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotining samarali faoliyati nafaqat ta'lim mazmuni va pedagoglarning kasbiy tayyorgarligiga, balki tashkilot rahbarining boshqaruv mahorati, pedagogik jamoani samarali boshqarishi va sog'lom kasbiy muhitni shakllantira olishiga ham bevosita bog'liq. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjatlardan biridir. Mazkur Qonunda maktabgacha ta'lim tizimini tashkil etish, uning davlat tomonidan boshqarilishi, maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirish hamda ilg'or pedagogik texnologiyalarni ta'lim-tarbiya jarayoniga joriy etish bilan bog'liq vazifalar belgilangan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi PF-19-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmonida maktabgacha ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar belgilangan. Mazkur Farmon doirasida maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimini takomillashtirish bo'yicha dastur hamda 2026–2028-yillarga mo'ljallangan "Yangi avlod" maktabgacha ta'lim tashkilotlarini rivojlantirish dasturi nazarda tutilgan. Mazkur huquqiy-me'yoriy asoslar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish, pedagog xodimlarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish va samarali pedagogik muhitni yaratish masalalariga alohida e'tibor qaratishni taqozo etadi. Shu nuqtayi nazardan, pedagog xodimlar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish tashkilot rahbarining muhim boshqaruv kompetensiyalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Sog'lom raqobat pedagoglarning bir-biriga qarama-qarshi qo'yilishi emas, balki ularning kasbiy rivojlanishi, tashabbuskorligi, ijodiy faolligi va ilg'or tajribalarini namoyon etishiga xizmat qiluvchi ijobiy professional muhitni anglatadi. Bunday muhitda pedagoglar o'z faoliyatini takomillashtirishga, yangi metod va texnologiyalarni izlab topishga, kasbiy yutuqlarini namoyish etishga hamda hamkasblari bilan tajriba almashishga intiladilar. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarining mazkur jarayondagi vazifasi pedagoglarning faoliyatini adolatli baholash, kasbiy tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash,

erishilgan natijalarni rag‘batlantirish, pedagoglar uchun teng imkoniyatlar yaratish va jamoada hamkorlikka asoslangan munosabatlarni qaror toptirishdan iborat. Bunda raqobat va hamkorlik o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan, rahbarning boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirish pedagogik jamoada sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi. Rahbarning kommunikativ, tashkiliy, motivatsion, analitik va refleksiv kompetensiyalari pedagoglarning kasbiy faolligini qo‘llab-quvvatlash, ularning individual imkoniyatlarini aniqlash va professional rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratishga xizmat qiladi. Demak, maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarlarining pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish kompetensiyasini rivojlantirish masalasini ilmiy-pedagogik jihatdan o‘rganish bugungi maktabgacha ta’lim tizimining sifat va samaradorligini oshirish bilan bog‘liq muhim yo‘nalishlardan biridir. Mazkur yo‘nalish rahbarlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirish, pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash hamda tashkilotda samarali va ijodiy pedagogik jamoani shakllantirishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Maktabgacha ta’lim tashkilotida pedagog xodimlar o‘rtasida sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish, avvalo, rahbarning boshqaruv faoliyatini to‘g‘ri tashkil etishi bilan bog‘liq. Sog‘lom raqobat pedagoglarning bir-biridan ustun kelishga intilishi bilangina cheklanmay, ularni o‘z kasbiy imkoniyatlarini rivojlantirish, yangi g‘oyalarni ilgari surish, innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanish va ta’lim-tarbiya sifatini oshirishga yo‘naltiruvchi ijtimoiy-pedagogik jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Pedagogik jamoada sog‘lom raqobatning mavjudligi har bir xodimning o‘z faoliyati natijalarini tahlil qilishi va takomillashtirishiga imkon beradi. Bunda rahbar tomonidan pedagoglarning kasbiy yutuqlarini muntazam e’tirof etish, ilg‘or tajribalarni ommalashtirish, metodik tadbirlar, ochiq mashg‘ulotlar, ijodiy loyihalar va kasbiy mahorat tanlovlarini tashkil etish samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqobat jarayoni pedagoglar o‘rtasida nizolarni kuchaytirmasligi, balki o‘zaro hamkorlik va tajriba almashish bilan uyg‘unlashtirilishi lozim. Maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarining sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish kompetensiyasini bir nechta tarkibiy qismlar asosida tavsiflash mumkin(1-jadval):

1-jadval

Kompetensiya tarkibi	Mazmuni
Motivatsion komponent	Pedagoglarni kasbiy rivojlanishga, tashabbus ko‘rsatishga va yangi g‘oyalarni amalga oshirishga undash
Tashkiliy komponent	Sog‘lom raqobatni ta’minlovchi tadbirlar, loyihalar va kasbiy faoliyat shakllarini tashkil etish
Kommunikativ komponent	Pedagoglar bilan ochiq, hurmatga asoslangan va samarali muloqotni yo‘lga qo‘yish
Baholash komponenti	Pedagoglar bilan ochiq, hurmatga asoslangan va samarali muloqotni yo‘lga qo‘yish
Rag‘batlantiruvchi komponent	Kasbiy yutuqlarni e’tirof etish va pedagoglarni moddiy yoki ma’naviy jihatdan rag‘batlantirish
Refleksiv komponent	Rahbar va pedagoglarning o‘z faoliyatini tahlil qilishi, kamchiliklarni aniqlashi va rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashi

Ushbu komponentlarning o‘zaro uyg‘unligi rahbarning boshqaruv faoliyatida sog‘lom raqobatni maqsadli va tizimli tashkil etish imkonini beradi. Ayniqsa, adolatli baholash raqobat muhitining muhim shartlaridan biridir. Agar pedagoglarning faoliyati subyektiv yoki shaxsiy munosabatlar asosida baholansa, raqobat konstruktiv xususiyatini yo‘qotishi mumkin. Shu sababli baholash mezonlari oldindan belgilangan, barcha pedagoglar uchun tushunarli va teng qo‘llaniladigan bo‘lishi zarur. Sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishda rahbarning motivatsion boshqaruv mahorati ham muhim ahamiyatga ega. Pedagogning erishgan natijasini e’tirof etish, uning tashabbusini qo‘llab-quvvatlash, ilg‘or tajribasini jamoada ommalashtirish va kasbiy rivojlanishiga sharoit yaratish xodimning o‘z faoliyatiga bo‘lgan mas’uliyatini oshiradi. Bunda faqat yakuniy natijani emas, balki pedagogning rivojlanish dinamikasi, tashabbusi va ijodiy izlanishlarini ham hisobga olish maqsadga muvofiq. Rahbar tomonidan pedagoglar uchun teng kasbiy imkoniyatlarning yaratilishi ham sog‘lom raqobatning muhim shartidir. Seminar, trening, metodik birlashma faoliyati, ochiq mashg‘ulot, loyiha va innovatsion faoliyatlarda barcha pedagoglarning ishtirok etishi uchun sharoit yaratilishi ularning kasbiy faolligini oshiradi. Bunday yondashuv pedagoglarda o‘z ustida ishlash, yangi bilim va ko‘nikmalarni egallash hamda kasbiy natijalarini yaxshilash ehtiyojini kuchaytiradi.
Shuningdek, sog‘lom raqobatni shakllantirishda raqobat va hamkorlikning o‘zaro uyg‘unligi muhimdir. Pedagoglarning individual yutuqlarini rag‘batlantirish bilan bir qatorda, jamoaviy loyihalar va hamkorlikdagi metodik faoliyatni qo‘llab-quvvatlash zarur. Chunki maktabgacha ta’lim tashkilotida yakuniy natija alohida pedagogning emas, balki butun pedagogik jamoaning hamkorlikdagi faoliyati bilan belgilanadi. Rahbarning kompetensiyasini rivojlantirish jarayonini shartli ravishda quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish mumkin: Diagnostika → Maqsadni belgilash → Kompetensiyalarni rivojlantirish → Amaliy faoliyat → Monitoring → Refleksiya → Takomillashtirish

Birinchi bosqichda rahbarning mavjud boshqaruv kompetensiyalari va pedagogik jamoada shakllangan muhit o‘rganiladi. Keyingi bosqichda sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishga qaratilgan aniq maqsad va vazifalar belgilanadi. Kompetensiyalarni rivojlantirish bosqichida rahbarning kommunikativ, tashkiliy, motivatsion va baholash ko‘nikmalarini takomillashtirishga qaratilgan seminar, trening va amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish mumkin. Amaliy faoliyat jarayonida o‘zlashtirilgan kompetensiyalar real boshqaruv vaziyatlarida qo‘llaniladi. Monitoring orqali amalga oshirilgan ishlarning samaradorligi aniqlanadi, refleksiya bosqichida esa mavjud natijalar va muammolar tahlil qilinib, keyingi rivojlanish yo‘nalishlari belgilanadi.
Shu asosda maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarining sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish mahoratini rivojlantirish modeli maqsadli, mazmunli, tashkiliy-faoliyatli va natijaviy tarkibiy qismlardan tashkil topishi mumkin. Mazkur modelning maqsadi pedagog xodimlarning kasbiy faolligi va ijodiy tashabbusini qo‘llab-quvvatlovchi, adolat va hamkorlik tamoyillariga asoslangan sog‘lom raqobat muhitini yaratishga qodir rahbarni shakllantirishdan iborat.
Natijada rahbarning boshqaruv kompetensiyasi rivojlanishi pedagogik jamoada o‘zaro hurmat, ochiq muloqot, kasbiy tashabbus, adolatli baholash va doimiy rivojlanishga asoslangan muhitni qaror toptirishga xizmat qiladi. Bunday muhit esa pedagoglarning kasbiy salohiyatini to‘liq namoyon etishi hamda maktabgacha ta’lim tashkilotida ta’lim-tarbiya jarayoni sifatini oshirish uchun zarur sharoitlarni yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkiloti faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan rahbarning pedagogik jamoani boshqarish, pedagog xodimlarning kasbiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish va ular uchun qulay kasbiy muhit yaratish kompetensiyasiga bog‘liq. Pedagog xodimlar o‘rtasida

sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish esa rahbarning boshqaruv faoliyatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Sog‘lom raqobat muhitini yaratishda adolatli va shaffof baholash, pedagoglarning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash, kasbiy yutuqlarini e’tirof etish, rag‘batlantirish, teng imkoniyatlar yaratish hamda pedagoglar o‘rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv raqobatni qarama-qarshilik emas, balki pedagoglarning o‘z ustida ishlashi, ilg‘or tajribalarni egallashi va kasbiy mahoratini oshirishga xizmat qiluvchi ijobiy omilga aylantiradi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarlarining sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish kompetensiyasini rivojlantirishda motivatsion, tashkiliy, kommunikativ, baholash va refleksiv komponentlarning o‘zaro uyg‘unligini ta’minlash maqsadga muvofiq. Rahbarning mazkur kompetensiyalarni izchil rivojlantirishi pedagogik jamoada o‘zaro hurmat, hamkorlik, tashabbuskorlik va kasbiy rivojlanishga yo‘naltirilgan muhitning shakllanishiga imkon beradi.

Shunday qilib, maktabgacha ta’lim tashkiloti rahbarlarining sog‘lom raqobat muhitini shakllantirish mahoratini takomillashtirish pedagoglarning kasbiy faolligini oshirish, ularning ijodiy imkoniyatlarini namoyon etish va ta’lim-tarbiya jarayoni samaradorligini ta’minlashning muhim shartlaridan biri sifatida qaraladi. Mazkur yo‘nalishda rahbarlarning boshqaruv kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish maktabgacha ta’lim tashkilotlarida zamonaviy va samarali boshqaruv muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”. O‘RQ-595-son, 2019-yil 16-dekabr.
2. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. “Ta’lim to‘g‘risida”. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-152-son Farmoni, 2024-yil 30-sentabr.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-19-son Farmoni, 2026-yil 5-fevral.
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha va maktab ta’limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi 867-son qarori, 2024-yil 20-dekabr.
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagogining kasbiy standartini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 423-son qarori, 2025-yil 8-iyul.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-73-son Farmoni, 2025-yil 28-aprel.
8. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2006.
9. Mavlonova R.A., To‘rayeva O.T., Holiqberdiyev K.M. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001.
10. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2011.
11. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
12. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008.
13. Jo‘rayev R.H., Qosimov S.T. Maktabgacha ta’limni boshqarishning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent.